

INDHOLD

kommentar:

- 1**
Bente Dalby Johannessen: Stammen og Coblenzerøvelser **3**
Eigill Aagaard: Det du ikke ka' – skal du bare ha' mere af...
- og du skal bare prøve det hårdere **12**
- Charlotte Hviid
og Peder Lindbjerg:* Hvor er stenen? **21**
Carsten Birkemose Geisle: Dysleksi **28**
Gugu Kristoffersen: Beboernes livshistorie – et vigtigt,
men upåagtet redskab **55**
- Nicolaj B. Nielsen
og Karin Skouboe:* Olymballade i Randers 2000 **71**
Rapporten **74**
fra tidsskrifthylden: **77**
nye materialer: **78**
- Præsentation af Special-
pædagogiks redaktion:* **83**
- Forside:* Claus Dalgaard. Denne forside er identisk med en plakat,
som Specialpædagogik har fået fremstillet i forbindelse
med, at vi vil gøre os selv lidt mere synlige fremover.
Se også hvem vi er på side 84 i dette nummer.

Neurologopæd Bente Dalby Johannessen:

Stammen og Coblenzerøvelser

At arbejde med økonomisk vejrtrækning via økonomiske bevægelser, at blive i stand til at klare situationsbundne spændinger, at kunne afspænde i kroppen – dvs. at have gode udgangsbetingelser for at tale i skiftende situationer, er velegnede redskaber til brug i undervisning af skolebørn med stammen og personer med neurogenstammen.

Indledning

Den teknologiske udvikling indenfor gen- og hjerneforskning er i stor udvikling og vil måske engang løse stammegåden. Flere steder undersøges stammen ud fra et organisk perspektiv. Visse undersøgelsesmetoder og måleudstyr peger mod, at der kan være tale om afvigelser i vejrtræknings-, fonations- og artikulationssystemet. Artiklens hensigt er ikke at lede stammebehandlingen tilbage til tidligere tiders arbejde med stammen

og vejrtrækning, men at præsentere nogle af professor Horst Coblenzers og lungefysiolog Franz Muhars øvelser, hvor der arbejdes med vejrtrækning på det ubevidste plan via det intentionelle. De har ledet en forskningsundersøgelse af diafragmas funktion under fonationen, og på baggrund af deres resultater udviklede de en metode til vejrtrækningsrytmisk tilpasset fonation, hvis målsætning var at opnå den bedste taleøkonomi, dvs. økonomisk vejrtrækning via økonomiske bevægelser.

I Danmark er vi inspireret af Charles Van Ripers "non-avoidance therapy", der lægger vægt på, at mennesker med stammen skal lære at acceptere deres stammen som en del af sig selv, dog ikke nødvendigvis måden de stammer på. Og C. Woodroff Starkweathers "demand and capacity model" der ser stammen opstå og udvikle sig, når barnet ikke har evnen til at tale så flydende, som omgivelserne

forventer. Kravene til barnets tale er større end dets kapacitet på området.

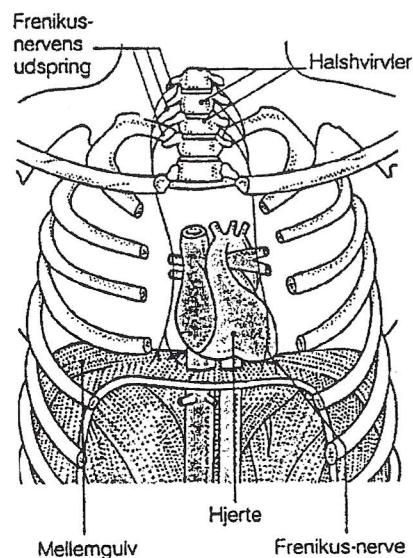
Diafragmas fysiologi

Diafragma hører til blandt de primære inspirationsmuskler, der normalt benyttes under rolig vejrtrækning. Ved en forceret vejrtrækning eller blokering af de primære inspirationsmuskler træder de sekundære i funktion. "De sekundære inspirationsmuskler er muskler, der ikke har til opgave at tjene luftskiftet, men som under visse betingelser kan skabe en udvidelse af thorax og derved støtte inspirationen, når organismens iltbehov er særligt stort. Disse muskler kan, når de ikke fungerer efter deres hensigt, men bruges til åndedræt, meget let forårsage spændinger, der påvirker strubens funktion i uheldig retning." (Rørbech 1988, p 24).

Diafragma er en flad kuppelformet muskellade, der ligger mellem brysthulen og bughulen og dermed adskiller brystkassen fra maven. Diafragma er hæftet på rygsøjle, ribben og brystben og er menneskets vigtigste vejrtrækningsmuskel. Når musklen trækker sig sammen, sænkes diafragma nedad, det skaber undertryk omkring lungerne, som udvides og luften flyder ind.

Diafragma påvirkes af impulser fra frenikus-nerven. "De to frenikus-nerver (én i hver kropshalvdel) udspringer fra tredje, fjerde og femte rygmærvsnerve i rygmærvens halvdel og løber herfra gennem halsen og brysthulen til mellemgulvet" (Langer 1991, p 9). Vi har 31 par rygmærvs-

eller spinalnerver, hvoraf halshvirvlernes spinalnerver udgøres af 8 par. Spinalnerverne indeholder såvel sensoriske som motoriske nervefibre. Frenikus-nerven er underlagt det autonome nervesystem, der bl.a. varetager reguleringen af de indre organers funktion og sikrer organismens homeostase.

Frenikus-nervens anatomi

Eutoni

Eutoni er navnet på et empirisk fundet afspændings- og bevægelsessystem, udviklet af Gerda Alexander. Det er tillige navnet på en *tilstand*, hvor man er absorberet. Man kan ikke iagttage sig selv, kun iagttage omgivelsernes reaktioner på sin person. Der er altså tale om en *fysisk* påvirkning: spændingen er jævnt fordelt på alle muskelgrupper, og en psykisk

påvirkning: at være i harmonisk samspil med sine omgivelser.

Gennem sit arbejde og neurologiske indsigt lærte Gerda Alexander, at det var nødvendigt, at hvert menneske fandt sin egen rytme for at kunne bevæge sig organisk rigtigt. Forud måtte alle spændinger og blokeringer løses op, da de forhindrede mennesket i at bruge kroppen optimalt. Denne psykofysiske metodes formål var at reetablere og/eller videreudvikle menneskets iboende kropsbevidsthed og evne til tonusregulering.

Grundelementerne i den eutoniske proces er opmærksomhed, nærvær og væren til stede i sig selv her og nu, sideløbende med udvikling af kontakten til omgivelserne, transsensu/empati.

"Närvarande betyder att varsebli omvärlden på ett klart och objektivt sätt och samtidigt förnimma livsprocesserna i den egna kroppen, såsom tonus, cirkulation och andning" (Kjellrup 1988, p 12). Gennem fordybet opmærksomhed og nærvær kommer eleven i berøring med sine spændingsblokeringer, således at væv, der tidligere var i en statisk underspændt (hypoton) eller overspændt (hyperton) tilstand, gøres energisk, og evnen til tonusregulering øges.

Tonus er udtryk for den spændingsbalance, vi har i vores krop, i muskulaturen og ud i det fineste væv, kapillærene, og tonus påvirkes både fysisk og psykisk. I en stresssituation kan vi fx trække skuldrene op, spænde i hals- og nakke-regionen, holde vejret mm: her spænder vi i muskler-

ne, hvorved der kommer mindre blod til hjernen, og evnen til tankevirksomhed nedsættes. Den blokerende energi kunne i stedet bruges på at klare situationen. God tonusfleksibilitet er den bedst mulige spændingsbalance i alle muskelgrupper i de til enhver tid givne situationer, hvorved mennesket er harmonisk integreret i sig selv og sin omverden.

Opbygningen af eutoni sker igennem vejrtræknings- og fonationsøvelser, ved kontakt, berøring, forestillingsøvelser, tænke sig kroppens indre hulrum, og manipulation af hoved, torso og ekstremiteter. Herved sker der en bevidstgørelse af sanserne (taktil, kinæstetisk og vestibulær) samt bevidstgørelse af egen form, udstrækning, knoglebygning, muskulatur mm.

Vejrtrækningen skal foregå reflektorisk og ubesværet, indånding – pause – udånding – pause, skal fungere som en fortløbende proces, uanset hvad man foretager sig. Det sker, når diafragma og mavemuskulaturen er euton/elastisk, og vejrtrækningen foregår omkring 5. lændehvirvel. Stress og frustration er de hyppigste årsager til et forkert åndedræt. Den mindste spænding et eller andet sted i kroppen vil omgående påvirke vejrtrækningen, så den bliver besværet eller højcostal. Kroppens muskler må hele tiden spænde og løsne for at bevare en balanceret og afspændt kropsholdning, således at vejrtrækningen fungerer optimalt. "En rigtig och fri andning som är anpassad till varje situation förutsätter en flexibel muskulatur

utan stelhet och spänningar, avspänd bröst- och revbensmuskulaturen” (Kjellrup 1988, p 53).

Eutonivøvelserne griber ind i samspillet af organismens forskellige dele og funktioner. De fører til maximal blodgennemstrømning og lader åndedræt (iltet blod) pulsere frit ud i den mindste celle. Vi bliver frie i vort indre og møder omverdenen afspændt og åbne. Rytmen af aktivitet og passivitet er i overensstemmelse med det autonome nervesystem. Dette består af det sympatiske nervesystem, der varetager funktioner, der forbereder organismen til handling og det parasympatiske system, der virker nedsættende på organismens aktivitet.

Eutonien er et redskab til bevidst at arbejde med og forbedre såvel den muskulære som den cortikale tonus, hvor det fysiske og psykiske plan gensidig påvirker hinanden. Når vi kender og accepterer os selv, har vi bedre forudsætninger for at møde vore medmennesker og omverden og har grundlag for sensitivitet og empati.

Den vejtrækningsrytmisk tilpassede fonation

Coblenser og Muhar påviste, at der altid er en forbindelse mellem bevægelse, vejtrækning og stemme. De konkluderede at diafragma kunne påvirkes via eutoni. Da udtryk er en helhed af stemme og/eller kropssprog, der begge styres af vejtrækningen, blev arbejdet med muskeltonus og vejtrækning prioriteret før undervisningen i artikulation og stemme.

Metodens udgangspunkt er, at talen er et resultat af den samlede kropsenergi. Den har to indgangsvinkler til træningen:

1) At bringe vejtrækningen tilbage til den naturlige reflektoriske funktion via det muskulære system – ikke blot under øvelserne, men i enhver situation, da det lavtliggende åndedræt er mindst anstrengende og mest økonomisk for kroppen.

Talens respiration skal være normal, reflektorisk og rolig med afspænding ved slutningen af hver frase – så det reflektoriske luftsupplement kan finde sted. For at reetablere kroppens naturlige rytme er det nødvendigt at træne bevægelsesrytmen. Det gøres ved at spænde og løse en rytmisk svingende, gyngende øvelser, begyndende med store, efterhånden minimale, udsving, indtil rytmen føles som en reetableret balance i kroppen. Bevægelsesrytmen optrænes lettest i ekstremiteternes store perifere muskelgrupper, hvorefter de små muskler trækkes ind i rytmen af de store. Når rytmen føles som en genskabelse af balancen i kroppen, aktiveres den reflektoriske abdominale vejtrækning, der har en rolig effekt, og man undgår unødvendigt kraftspild i form af luftsnapen før talen.

2) Endvidere påvirkes vejtrækningen af psykiske tilstande. De psykiske aspekter inddrages ved den intentionelle spænding, forestillingsbilleder, en dramatisk situation/leg, skærpet opmærksomhed og øjenkontakt, hvorved den nødvendige spændingsbalance af muskulaturen opnås. Ved at ap-

pelere til forstillingsevnen, at give en kontekst der er forståelig for eleven, undgås meningsløse lyde og stavelser i undervisningen. Et eksempel herpå kunne være dikterøvelsen: Rask gang, frem og tilbage med armene svingende, mens eleven fx dikterer et brev til en restaurant, hvor der klages over maden. Gangen må ikke få præg af hastværk. Den gående bevægelse fungerer som hjælp til at spænde af. Øvelsen gør det lettere at overgive sig til rytmen. Mellem de enkelte fraser holdes pause, så indåndingen kan ske ubesværet.

Coblenser skriver om stammen: “Manglen på samspil viser sig typisk ved stammen. Det er almindeligt kendt, at stammere har problemer i belastningssituationer, hvorimod næppe ved fremsigning af rytmisk betone- de vers eller ved rytmisk talen i kor, som f.eks. ved Fadervor. Denne talelidelse vil man derfor ikke behandle isoleret i struben, ved åndedrættet eller artikulationen, men vil først forsøge at koordinere delfunktionerne ved hjælp af et rytmisk aktionsprincip.” (Coblenser 1988, p 147). Stammen påvirker vejtrækningen, og denne rytmeforstyrrelse kan afhjælpes ved at arbejde med bevægelsesrytmen.

Coblenserøvelser

Coblenserøvelserne er tilrettelagt som en vekslen mellem toniserende, afspændende og balancerende øvelser, der er medvirkende til at reducere kropsspænding, øge opmærksomhed på egen krop, på omgivelserne, gradvist øge muligheden for emotionel

kontakt og medinddrage det kommunikative aspekt. Fonationen synkroniseres med øvelserne.

Balancerende uden fonation

Stående pendul

Stå i bredstående med lukkede øjne og lad kroppen svinge som et pendul, frem og tilbage, til højre og til venstre. Ligevægten holdes ved at pendulere omkring tyngdepunktet. Ved hvert udsving stræber man ligesom pendulet tilbage til midten for ikke at falde omkuld.

Vurdering: Stående pendul er den indledende øvelse, således at eleven fysisk såvel som psykisk kan indstille sig på undervisningen. Øvelsen afslører ofte en ringe kropsholdning, tendens til at runde i ryggen, falde forover og “tabe” hovedet.

Træet og vinden

Øvelsen laves parvis. En står i bredstående og lader vejtrækningen komme og gå af sig selv gennem næsen. Den anden skubber forsigtigt til den stående, frem og tilbage og fra side til side. Øvelsen kan ledsages af Georghe Zamfir panfløjtemusik.

Vurdering: Træet og vinden medvirker til at stabilisere holdningen.

Afspændende og toniserende uden og med fonation

Bækkenvippen

Liggende på ryggen lader vi vejtrækningen ske og mærker, hvad der foregår i kroppen. Hvordan bugvæggen i løbet af vejtrækningen hæver, sænker og hviler sig, indtil processen

gentager sig. Mange mennesker har svært ved at lade vejtrækningen ske og samtidig opleve den ledsagende kropsfornemmelse, når man beder om det. Det kan være en god ide at forestille sig, at man sætter vejtrækningen i "automatgear" og blot iagttager, hvad der sker.

Efterfølgende forestiller vi os, at rygsøjlen er i kontakt med gulvet. Ud for lændehvirvlerne finder vi måske et "hul". Vi forsøger nu at minimere svajet. Armene ligger bekvemt langs siderne. Fødderne trækkes op til kroppen, knæene bliver løftet over maven og underbenene krydses. For at halsen ikke skal overstrækkes, skal hagen trækkes let ned mod brystet. Så føres knæene langsomt til højre, mens venstre skulder bliver liggende i gulvet, derpå modsat. Vejtrækningen skal ske uhindret, ledsage bevægelsen og må ikke holdes tilbage.

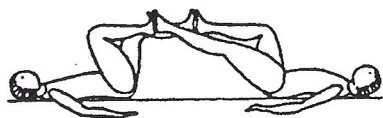
Øvelsen intensiveres, idet vi "tegner" en stor cirkel med knæene. Overkroppen forbliver rolig, og vejtrækningen skal ske uhindret. Cirkelbevægelsen udføres begge veje. Ved øvelsens afslutning samles underbenene parallelt, fødderne sættes i gulvet, og benene glider tilbage til udgangsstilling. Når øvelsen er udført nogle gange, vil man kunne mærke, at lændehvirvlerne har bedre kontakt med underlaget.

Vurdering: Bækkenvippen kan opleves anstrengende, fordi eleven er anspændt og holder vejret. Øvelsens mål er, at vi ikke blot liggende, men også stående og gående beholder spændingsbalancen omkring livet.

Broen

Parvis ligger vi på ryggen med bøjede knæ og fodsålerne mod hinanden. Vi skal kæmpe mod hinanden via fødderne, men ikke miste kontakten til hinanden. Efter "kampen" bliver vi liggende i udgangsstillingen. Med rolige bevægelser forestiller vi os, at "jeg bevæger mig i min partner".

Øvelsen går fra kraftig muskelspænding og anstrengt bevægelighed, til glidende og rolige bevægelser samt appellerer til empatisk/transensus-forståelse hos eleverne.

Broen

Vurdering: De fleste finder det lettest at spænde og kæmpe imod hinanden. Hos pubertets elever kan det virke provokerende at udføre de rolige bevægelser. Øvelsen kan sætte et utal af associationer i gang og koncentrationen kan smutte. En variation af øvelsen kan være, at stå parvis med ryggen til hinanden med en bold imellem sig.

Studse bold i gulvet

Øvelsen laves parvis. Vi har øjenkontakt og står overfor hinanden med 3-4 meters afstand. Når hånden, vi kaster med, løftes højt over hovedet, sker der en indånding. Bolden studses målrettet i gulvet, mens der på udåndingen fx siges "kl. 1".

Partneren griber bolden og returnerer den, mens han svarer "smør med fedt". Boldnedslaget skal komme på den betonede stavelse.

Ved at løfte armen får vi rigeligt luft til fonationen. Hvis der tages en vilkårlig indånding før boldkastet, vil man straks mærke den manglende koordination og falde ud af rytmen.

Vurdering: Muskelaktiviteten og det kommunikative aspekt støtter i denne øvelse fonationens begyndelse og afspænding. Øvelsen viser endvidere, hvordan åndedræt, artikulation og stemme griber funktionelt ind i hinanden. Fejl ved artikulationen eller stemmeføringen virker straks tilbage på vejtrækningen.

Balancerende uden og med fonation

Balancere på vippebræt

Det drejer sig om at indøve et fjedrende elastisk bevægelsesprincip på en bevægelig understøttelsesflade. For at balanceringen skal lykkes, er det vigtigt hverken at være overspændt eller underspændt.

Eleven skal stå på vippebrættet, blive fortrolig med det og finde balancen uden fonation. Herefter fremsiges rim til dem, der står i en cirkel omkring. Eleven på vippebrættet drejer om for hver frase i rimet og har under fonationen på skift øjenkontakt med de omkringstående. Lige umiddelbart efter at være trådt ned af vippebrættet gentages rimet.

Vurdering: Balance på vippebræt kræver en god tonusfleksibilitet over hofterne. Øvelsen afspejler spændt-

hed og manglende spontanitet i kroppen, som forhindrer hurtigt og glidende tilpasning til tyngdelovens krav. Står man på et vippebræt, er man nødt til at være opmærksom på sig selv for at kunne føle dets bevægelighed, som er en forudsætning for at finde balancen. For at bevare balancen er det nødvendigt at reagere hurtigt på kroppens udsving eller redskabets bevægelser. Tilbage på fast grund oplever eleven en "kildrende" fornemmelse i maven (diafragma), afspændthed og rytmen fra redskabet.

Vippeøvelse

Sid på en taburet med hænderne foldede om det ene knæ og vip roligt frem og tilbage. Tal kun på fremadvippet, hvor kroppen er bøjet, og diafragma løftet (udåndingen) og lad luften flyde ind på tilbagevippet, hvor kroppen er strakt ud, og diafragma er sænket (indånding).

1. Giv tid til at opleve/iagttage vippet med lukkede øjne.
2. Vip så langt tilbage som muligt uden at miste balancen. Slip evt. tåspidsen fra gulvet. "I svævestillingen mærker den liggende tydeligt en udvidelse med den dybeste inspiration." (Coblenzer 1988, p 53)
3. Øvelsen laves parvis med øjenkontakt. Faseforskudt fremsiges rim. Logopæden giver frasen, som eleven gentager på fremadvippet.
4. Efterfølgende fremsiger eleverne indbyrdes rim, se punkt 3.
5. Eleverne skiftes indbyrdes til at digte en eventyrfrase på fremadvippet til hinanden.

Vurdering: Vippeøvelsen kræver en del koordinering og enkelte kan have vanskeligheder med øvelsen. Der bruges megen energi på kun at tale på fremadvippet. Øjenkontakten er svær at bevare.

Ved fri digtning er hver især meget opmærksom på egen beherskelse af øvelsen og hurtigt til selvkorrigerende, når der opstår uoverensstemmelse mellem tale og bevægelse eller indbyrdes arytmi. Det bliver gerne til sjove historier, hvor der sjældent høres stammen, skønt der lyttes opmærksomt og efterfølgende formulere en fortsættelse.

Balancerende med fonation

Litani

Stå i let bredstående, med armene langs kroppen, svingende og gyngende. Eleven retter sin opmærksomhed på talen og tilhørerne, mens han meser monotont som en præst. Rim som "Nede i fru Hansens" og "Min butik" kan bruges. Logopæden siger en frase, eleven gentager, osv.

Vurdering: Ved den rytmiske svingen og messen oplever eleven en koordination af vejrtrækning, stemme og artikulation. Han føres ind i fonationen fra vejrtrækningens middeleje og får det nødvendige luftsupplement ved at spænde af. Litani er en stor hjælp til gradvis at optræne den rytmiske inddeling af talen. Forsøg på luftsnappen river eleven ud af monotonien.

Afrunding

Formålet med undervisningen er styrkelse af selvtilliden, selvrespekten og

selvværdet samt at stimulere talemåde og talelyst. At observere og reflektere over sin stammen, evt. ombytte stemmetricks og hård stammen med en lettere stammen (gentagelser, forlængelser) og arbejde med kroppens spændingsbalance.

Stammen påvirker vejrtrækningen og skaber muskulær ubalance. De eutone grundelementer som opmærksomhed, nærvær, væren til stede i sig selv her og nu, sideløbende med udvikling af kontakten til omgivelserne samt transensus/ empati gør, at vi bliver frie og åbne i vores indre, hvilket er en forudsætning for interaktion med omverdenen. Kroppens muskler må hele tiden spænde og løsne for at opnå en god spændingsbalance, således at vejrtrækningen kan fungere optimalt.

Om eleverne stammede mere eller mindre pga. Coblenzerøvelserne er vanskeligt at vurdere. Jeg iagttog, at når deres opmærksomhed var henledt på andet end stammen, fx at balancere på et vippebræt, fik de et frirum fra deres stammen. Tilsvarende kunne jeg ved øvelserne se, at når vejrtrækningsbalancen gik tabt, fik de tendens til at stamme.

I undervisningen skal vi undgå isolerede vejrtrækningsøvelser, da en bevidst opmærksomhed kan gøre det vanskeligt for eleven at finde den naturlige vejrtrækningsrytme. Coblenzerøvelser med spændingsbalance, øjenkontakt, nedsat taletempo, inddragelse af det kommunikative aspekt, samt arbejdet via det intentionelle kan påvirke elevens opmærksomhed. Vejr-

trækningen finder sit naturlige leje og er medvirkende til, at eleven får/oplever et frirum fra sin stammen. Jeg mener, at ovennævnte øvelser er velegnede til såvel skolebørn med stammen som til personer, der efter en apopleksi er begyndt at stamme (neurogen stammen), Øvelserne er ikke i modstrid til de eksisterende stammebehandlingsmetoder.

Litteraturliste

- Böhme, Gerhard (1980) : *Therapie der Sprach-, Sprech- und Stimmstörungen 3*. Gustav Fischer Verlag, Stuttgart, New York, p 87-97.
- Christmann, Herman & Knudsen, Per Fabæch (1991) : *Forebyggelse af stammen*. Special-pædagogisk forlag, Herning.
- Coblentz, Horst & Muhar, Franz (1976) : *Atem und Stimme*. Österreichischer Bundesverlag für Unterricht, Wissenschaft und Kunst, Wien.
- Dell, Carl W. Jr. (1982) : *Hvad gør man ved børnestammen – en vejledning for pædagoger*. Oversat og bearbejdet af Sonja Hurwitz, Special-pædagogisk forlag, Herning
- Fibiger, Steen (1990) : Aktuelle danske synspunkter på stammen i historisk perspektiv. *Dansk Audiologopædi, dec. p 106-114*.
- Hansen, Dorte (1986) : *Stammen. Vejledning i undervisning for skolebørn*. Edelhøjforlaget
- Hansen, Dorte (1993) : Nye undersøgelser om stammen – og noget om undervisning. *Dansk Audiologopædi, okt., p 91-93*.
- Hansen, Dorte (1995) : Konflikt eller fredelig udvikling. En begrundelse for "non-avoidance". *Dansk Audiologopædi, marts, p 2-5*.
- Hartung, Kirsten (1989) : Stammen og principper for undervisning. *Dansk Audiologopædi, dec. p 131-139*.
- Kjellrup, Mariann (1980); for den svenske udgave (1988) : *Bli medveten om din kropp, spänningsutjämning genom eutoni*. Översat från tyskan av Anna Britta Blau, Studentlitteratur, Lund.
- Knudsen, Per Fabæch, Christmann, Hermann & Thorsen, Erik (1990) : Starkweather afholder kursus i Danmark. *Dansk Audiologopædi, marts, p 29-30*.
- Palsvig, Lis Kjøie (1985) : Eutonipædagogik integreret i Dynamisk Socialpædagogisk Institutionsbehandling. *Dansk Psykolog Nyt, vol. 39, p 234-241*.
- Rørbech, Lone (1988) : *Stemmebrugslære*. 3. udgave, 2. oplag, C. A. Reitzels Boghandel A/S.
- Wagaman, Joel R., Miltenberger, Raymond G. & Arndorfer, Richard E. (1993) : Analysis of a simplified treatment for stuttering in children. *Journal of Applied Behavior Analysis, vol. 26, nr. 1, p 53-61*.
- Ørsted, Åse (1985) : *Vejrtrækning og stemme*. Foredrag holdt ved DSLF's møde i Århus, den 18. januar.
- Ørsted, Åse (1986) : *Coblentzers stemme – taleterapi*. Foredrag på ALF's efteruddannelsesmøde på Nyborg Strand, den 4. april.
- Ørsted, Åse (1989) : *Intentionel Coblenzerterapi for småbørn*. Dansk Audiologopædi, maj, p 57-59.
- Ørsted, Åse (1994) : An eclectic approach to voice therapy. *Communication Quarterly, winter, p 14-16*.